09/05/2021

Μνήμη Ολοκαυτώματος της Σαμοθράκης και των πέντε Νεομαρτύρων

/ Γνώμες

Γράφει ο Θεοφάνης Μαλκίδης

Μνήμη Ολοκαυτώματος της Σαμοθράκης το 1821 και των πέντε Νεομαρτύρων (Κυριακή του Θωμά)

ΣΥΜΦΩΝΑ με αναφορά του 1809 των δημογερόντων της Σαμοθράκης προς τη Μονή Ιβήρων, η πρωτεύουσα Χώρα είχε 350 οικογένειες και άλλες 400-450 οικογένειες κατοικούσαν στο υπόλοιπο νησί. Ο Άγγλος αξιωματικός Grenville Temple, αναφέρει ότι κατοικούσαν 3.200 άνθρωποι και ο Ε. Παπαθανασίου, εκτιμά τον προεπαναστατικό πληθυσμό του νησιού στις 4.000-4.500.

Η Σαμοθράκη βρισκόταν στα χέρια των Οθωμανών από το 1479 και παραμονές της Επανάστασης οι προεστοί μυήθηκαν στη Φιλική Εταιρεία, το έμβλημα της οποίας βρέθηκε σε δύο οικίες της Χώρας.

Στις 19 Απριλίου 1821, οι κάτοικοι της Σαμοθράκης δήλωσαν στον διοικητή του νησιού ότι «του λοιπού είναι Έλληνες ελεύθεροι και κατά συνέπειαν, δεν έχουσι πλέον να πληρώσι φόρους εις τον Σουλτάνον». Παράλληλα, οι δημογέροντες Αλέξιος Αινείτης, Γεωργούδης Πεζούλας, Γεώργιος και Σάββας Χατζηγιαννάκης και Χατζηγιώργης, υποσχέθηκαν στους συντοπίτες τους ότι σύντομα θα έρθει ο ελληνικός στόλος. Αντ΄ αυτού όμως την 1η Σεπτεμβρίου 1821, έφτασαν στη Σαμοθράκη 1.000-2000 Οθωμανοί με το στόλο του σφαγέα της Χίου Καρ Αλή. Για να πεισθούν οι Σαμοθρακίτες να παραδοθούν, στάλθηκε ως μεσολαβητής στον οποίον ο Χατζηγιώργης είπε τα εξής: «Δοσίματα δεν έχουμε παρά μονάχα μολύβι και μπαρούτι. Είμαστε Έλληνες και προτιμούμε να πεθάνουμε παρά να είμαστε σκλάβοι».

Ο οθωμανικός στρατός συγκρούστηκε με τους Σαμοθρακίτες στη Χώρα, στις θέσεις Μύλοι και Σταυρί και στα υψώματα «Κούκου» και «Βριχού». Σύντομα, όμως, οι Έλληνες κατάλαβαν ότι οποιαδήποτε αντίδραση ήταν μάταιη και κρύφτηκαν σε δύσβατες τοποθεσίες του νησιού, ενώ περίπου 500 κατάφεραν να διαφύγουν μέσω θαλάσσης. Οι Οθωμανοί, διαδίδοντας ότι θα παραχωρούσαν αμνηστία, απέκλεισαν στη Χώρα τους Έλληνες και αφού επέλεξαν 700 εξ αυτών, τους δολοφόνησαν. Τη σφαγή ακολούθησαν και άλλες, ενώ αναφέρονται συγκλονιστικές ιστορίες γυναικών που για να μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων ρίχνονταν με τα παιδιά τους σε γκρεμούς.

Γύρω στις 2.000 ήταν τα άμεσα θύματα των σφαγών, 1.800-2.000 άτομα έγιναν σκλάβοι, ενώ οι Σαμοθρακίτες πρόκριτοι κρεμάστηκαν από τους ιστούς των πλοίων του Γαλαξιδίου που είχε αιχμαλωτίσει ο οθωμανικός στόλος.

Ο Ίωνας Δραγούμης, ο οποίος ήταν στις αρχές του 20ου αιώνα πρόξενος στην Αλεξανδρούπολη, έφερε στο φως συγκλονιστικά στοιχεία για το Ολοκαύτωμα της Σαμοθράκης, ενώ έφερε το λογχισμένο Ευαγγέλιο, στο Εθνολογικό Μουσείο Αθηνών και ένα αντίγραφο του χειρογράφου της Ακολουθίας που έγραψε το 1843 ο μοναχός Ιάκωβος για τους πέντε Νεομάρτυρες του νησιού (Εμμανουήλ, Μιχαήλ, Θεόδωρος, Γεώργιος και Γεώργιος) που δολοφονήθηκαν το 1837 αφού επέστρεψαν στην Ορθοδοξία.

Η σφαγή της Σαμοθράκης έγινε γνωστή στην Ευρώπη το 1824 από το βιβλίο του Pouqueville «Histoire de la Regeneration de la Grèce» όπου αναφέρονται τα εξής γράφει: «Η φρίκη κι ο θάνατος απλώνονται σ’ ολόκληρο το νησί. Οι άνδρες αποκεφαλίζονται, εκτός από μερικούς που τους φυλάγουν, για να τους κρεμάσουν στα κατάρτια πλοίων, όταν θα γυρίζουν στην Κωνσταντινούπολη. Αλυσοδεμένους τους φέρνουν μαζί με τις αθώες οικογένειές τους στα πλοία και τους στοιβάζουν

μαζί με σωρούς κεφαλιών προορισμένων να κοσμήσουν την πύλη σαραγιού. Φριχτός φόρος, οι γυναίκες που ήταν καταδικασμένες να μπουν στα κακόφημα σπίτια καταφέρνουν να μετριαστεί η ποινή τους, χάρη στην απληστία των δεσποτών τους που τις πούλησαν μαζί με τα παιδιά τους στην αγορά του Σουλτανιέ Καλεσί. Ακόμη οι Τούρκοι δεν ξέχασαν να στοιβάξουν σε σωρούς τα κομμένα κεφάλια κάτω από τα παράθυρα του Γάλλου υποπρόξενου».

Το βιβλίο ενέπνευσε τον Auguste Vinchon που φιλοτέχνησε τον πίνακα "Après le Massacre de Samothrace" το 1827, πίνακας που βρίσκεται στο Λούβρο.

Ο φιλέλληνας George Jarvis, ήταν μέλος του πληρώματος ελληνικού πλοίου, με καπετάνιο τον Μ. Τομπάζη, όταν κατέπλευσε στη Σαμοθράκη το 1822: **«Οι Τούρκοι έχουν καταστρέψει αυτό τον τόπο, πήραν όλα τα βοοειδή από το νησί και αρκετούς από τους κατοίκους που έγιναν σκλάβοι… πλέον μόνο 200 φτωχοί, κακόμοιροι Έλληνες κατοικούν σ' αυτό».**

Ο Φίνλεϊ, στην «Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης» (1861) γράφει: πως «ήταν αδύνατο να υποθέσει κανείς ότι αυτοί οι άνθρωποι που σφαγιάστηκαν είχαν διαπράξει κάποιο έγκλημα που να αξίζει μία τόσο σκληρή τιμωρία», ενώ ο L. Lacroix στο έργο του «Iles de la Grece» (1861) σημειώνει πως «οι Τούρκοι κατερήμωσαν ασπλάχνως την νήσον ταύτην εν τω υπέρ ανεξαρτησίας αγώνι».

Μετά τη σφαγή της Σαμοθράκης, στο νησί έμειναν περίπου 200 Έλληνες οι οποίοι αντιμετώπισαν και τις ληστρικές επιδρομές. Ο Grenville Temple στο έργο του «Travels» (1834) γράφει πως «το νησί ξανακατοικήθηκε και για κάμποσο καιρό ευημερούσε, όταν σώματα Αρναούτηδων …εισέβαλαν στο νησί σκορπίζοντας γύρω τους τον θάνατο και την ερήμωση», ενώ ο F. Murhard στο βιβλίο του «Genalde», συμπληρώνει ότι «πριν από λίγο καιρό αποβιβάστηκε εδώ μια άγρια ομάδα Αλβανών και γέμισε με φόβο και τρόμο τους κατοίκους».

Το ολοκαύτωμα της Σαμοθράκης ήταν και παραμένει ένα άγνωστο γεγονός της Επανάστασης. Ενδεικτικά και μόνο σημειώνεται ότι η σφαγή απουσιάζει από τις αναφορές για τις μεγάλες καταστροφές κατά τη διάρκεια του Αγώνα και ότι μόλις το 1980, η Ακαδημία Αθηνών τίμησε το νησί με το χρυσό μετάλλιο για «… κατά τους Αγώνες της Εθνεγερσίας, ολοκαύτωμα…».